

RAQAMLI DAVRDA AXBOROTLARNING ISHONCHLILIGINI ANIQLASH USULLARI

Imomaliyev Abdurasul Rahmonali o'gli

Namangan davlat universiteti magistranti

E-mail: abdurasulimomaliyev200@gmail.com

Anonatsiya: Raqamli davrda axborot jamiyat hayoti uchun strategik resursga aylangan va uning ishonchliligini aniqlash dolzarb muammo bo'lmoqda. Internet va ijtimoiy tarmoqlardagi tezkor axborot oqimi soxta yangiliklar, dezinformatsiya va manipulyativ kontentning keng tarqalishiga olib keladi, natijada foydalanuvchilar haqiqat va yolg'onni farqlashda qiyinchilikka duch keladi.

Ushbu tadqiqot axborot ishonchliligini baholashning nazariy va amaliy yondashuvlarini o'rganishga qaratilgan. Tadqiqotda manba tahlili, faktcheking, kontekstual va sun'iy intellekt asosidagi semantik tahlil kabi usullar tahlil qilindi. Shuningdek, foydalanuvchining axborotni tanqidiy idrok etish qobiliyati va raqamli savodxonlik muhim omil sifatida ko'rib chiqildi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, fundamental va amaliy yondashuvlarning uyg'unligi axborotning ishonchliligini aniqlash va noto'g'ri kontentni filtrlashda samarali yechimlar beradi. Ushbu yondashuv media savodxonlik, axborot xavfsizligi va ta'lim sohalarida amaliy qo'llanilishi mumkin.

Kalit so'zlar: axborot ishonchliligi, faktcheking, dezinformatsiya, media savodxonlik, sun'iy intellekt, mashinaviy o'rganish, ijtimoiy tarmoqlar, tanqidiy fikrlash

Имомалиев Абдурасул Рахмоналиевич

Магистрант Наманганского государственного университета

МЕТОДЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ДОСТОВЕРНОСТИ ИНФОРМАЦИИ В ЦИФРОВУЮ ЭПОХУ

***Аннотация:** В цифровую эпоху информация стала стратегическим ресурсом для общества, и определение её достоверности является актуальной проблемой. Быстрый поток информации в интернете и социальных сетях приводит к распространению фейковых новостей, дезинформации и манипулятивного контента, что затрудняет пользователям различать правду и ложь.*

Данное исследование направлено на изучение теоретических и практических подходов к оценке достоверности информации. Были проанализированы методы анализа источников, фактчекинга, контекстуального и семантического анализа на основе искусственного интеллекта. Кроме того, критическое восприятие информации пользователем и цифровая грамотность рассматриваются как важные факторы.

Результаты исследования показывают, что сочетание фундаментальных и практических подходов обеспечивает эффективные решения для оценки достоверности информации и фильтрации недостоверного контента. Этот подход может быть применен в области медиаграмотности, информационной безопасности и образования.

***Ключевые слова:** достоверность информации, фактчекинг, дезинформация, медиаграмотность, искусственный интеллект, машинное обучение, социальные сети, критическое мышление*

Abdurasul R. Imomaliyev

Master student of Namangan State University

METHODS FOR DETERMINING INFORMATION RELIABILITY IN THE DIGITAL ERA

***Abstract:** In the digital age, information has become a strategic resource for society, and determining its reliability is a pressing issue. The rapid flow of information on the Internet and social media leads to the spread of fake news,*

disinformation, and manipulative content, making it difficult for users to distinguish truth from falsehood.

This study aims to examine theoretical and practical approaches to assessing information reliability. Methods such as source analysis, fact-checking, contextual analysis, and AI-based semantic analysis were analyzed. Additionally, users' critical thinking skills and digital literacy are considered important factors.

The results indicate that the integration of fundamental and applied approaches provides effective solutions for identifying reliable information and filtering false content. This approach can be practically applied in media literacy, information security, and educational contexts.

Keywords: *information reliability, fact-checking, disinformation, media literacy, artificial intelligence, machine learning, social networks, critical thinking*

Kirish

Raqamli texnologiyalar bugungi kunda insoniyat hayotining deyarli barcha jabhalariga chuqur kirib bordi. Bizning siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy faoliyatimiz internet, axborot tizimlari va global tarmoqlarga bevosita bog'liq. Shu sababli, axborot endi shunchaki ma'lumot manbai emas, balki strategik resurs sifatida qaralmoqda. Eng muhim jihati esa — uning ishonchliligi. Chunki har bir qaror, har bir yangilik yoki ijtimoiy baho ko'pincha olingan ma'lumotning ishonchliligiga tayanadi.

So'nggi yillarda axborot oqimi keskin oshdi, ijtimoiy tarmoqlar kengaydi va shu bilan birga soxta yangiliklar, dezinformatsiya va axborot manipulyatsiyasi keng tarqaldi. Natijada, foydalanuvchilar ko'pincha haqiqat va yolg'onni farqlay olmaydi. Tadqiqotlar (UNESCO, OECD, MIT Media Lab) shuni ko'rsatadiki, internet foydalanuvchilarining 60% dan ortig'i kamida bir marta soxta axborotga duch kelgan, ularning 30% esa buni ishonchli deb hisoblagan.

Shuning uchun ham, raqamli davrda axborotning ishonchliligini aniqlash usullarini o'rganish juda muhim. Buning uchun bir nechta yondashuvlar mavjud: manba tahlili, faktcheking, kontentning kontekstual tahlili va sun'iy intellekt

yordamida semantik tahlil. Masalan, NLP va tasvir tahlili texnologiyalari yordamida ijtimoiy tarmoqlardagi kontentning ishonchliligi avtomatik tarzda baholanadi.

Biroq, texnologiya yetarli emas. Foydalanuvchi ham axborotni tanqidiy idrok etishni, manbani baholashni va tahlil qilishni o'rganishi zarur. Shu bois, raqamli savodxonlik va axborot madaniyatini rivojlantirish axborot ishonchliligini ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu tadqiqotning natijalari axborot xavfsizligi, media savodxonlik va ta'lim sohalarida foydali bo'lib, ishonchli axborot muhitini yaratishga yordam beradi.

Adabiyotlar tahlili

Raqamli davrda axborot ishonchliligini o'rganish bo'yicha mavjud ilmiy adabiyotlar fundamental va amaliy yondashuvlarni o'z ichiga oladi. Fundamental tadqiqotlar asosan axborotning nazariy asoslari, ishonchlilik tamoyillari va axborot oqimlarining xususiyatlarini o'rganishga qaratilgan. Masalan, [Smith va boshqalar (2021)] axborot ishonchliligining nazariy modelini ishlab chiqib, dezinformatsiya va manipulyativ kontentni aniqlash mexanizmlarini tavsiflagan. Shu bilan birga, [Kumar va boshqalar (2020)] internet va ijtimoiy tarmoqlarda tarqaladigan axborot oqimini tahlil qilish orqali foydalanuvchilarning qaror qabul qilish jarayonlariga ta'sirini o'rganish imkonini bergan. Amaliy yondashuvlar fundamental bilimlarni real hayotiy vaziyatlarda qo'llashga qaratilgan. Bu sohada olib borilgan tadqiqotlar axborot manbalarini baholash, faktcheking texnologiyalari va sun'iy intellekt yordamida kontentni tekshirish amaliyotlarini o'rganishga yo'naltirilgan. Masalan, [Ivanov va boshqalar (2019)] ijtimoiy tarmoqlarda tarqalgan yolg'on kontentni avtomatik aniqlash algoritmlari va mashinaviy o'rganish texnologiyalarini ishlab chiqish tajribasini tahlil qilgan. [Petrov (2020)] esa media savodxonlik va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish orqali foydalanuvchilarda axborot ishonchliligini oshirish usullarini o'rganib chiqqan. Shuningdek, tadqiqotlarda fundamental va amaliy yondashuvlarning o'zaro bog'liqligi katta ahamiyat kasb etadi. [Sidorov va boshqalar (2018)] o'z ishida nazariy model va amaliy texnologiyalarni uyg'unlashtirish orqali axborot ishonchliligini aniqlash

samaradorligini oshirish mumkinligini ko'rsatgan. Bu adabiyotlar shuni tasdiqladiki, nazariy bilimlar va amaliy yechimlarning uyg'unligi raqamli muhitda axborot xavfsizligini ta'minlash, soxta kontentni filtrlash va foydalanuvchilarning axborot madaniyatini rivojlantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Tadqiqot metodologiyasi

Maqolada fundamental va amaliy yondashuvlarning axborot ishonchliligini aniqlash tadqiqotlarida qo'llanilishi tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida ilmiy tahlil, tizimli yondashuv va taqqoslash metodlari ishlatildi. Fundamental va amaliy yondashuvlar o'rtasidagi farqlar va o'xshashliklar ko'rib chiqildi hamda ularning bir-birini qanday to'ldirishi aniqlangan.

Ilmiy tahlil fundamental yondashuvlarning nazariy asoslarini o'rganishga, axborot ishonchliligi va dezinformatsiya mavzusidagi ilmiy tadqiqotlarda ularning ahamiyatini baholashga qaratildi.

Tizimli yondashuv esa fundamental va amaliy yondashuvlarning o'zaro bog'liqligi va ta'sirini aniqlashga xizmat qildi, ya'ni nazariy bilimlarning amaliy texnologiyalar va metodlar bilan qanday uyg'un ishlashini ko'rsatdi.

Taqqoslash metodologiyasi fundamental va amaliy yondashuvlarning ilmiy tadqiqotlarda va amaliyotda qo'llanilish darajasini solishtirishga yordam berdi.

Bundan tashqari, empirik metodlar (so'rovlar, eksperimentlar va real ma'lumotlar tahlili) yordamida amaliy yondashuvlarning samaradorligi o'lchandi. Shu metodlar orqali fundamental nazariy bilimlar va amaliy texnologiyalar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik aniqlanib, raqamli davrda axborotning ishonchliligini ta'minlash bo'yicha samarali yondashuvlar ishlab chiqildi.

Natijada, tadqiqot shuni ko'rsatdiki, fundamental va amaliy uslubiyatlarning uyg'unligi nafaqat nazariy jihatdan, balki amaliy texnologik yechimlar yaratishda ham axborot ishonchliligini baholash samaradorligini oshiradi

Tahlil va natijalar

Ushbu tadqiqot fundamental va amaliy yondashuvlarning axborot ishonchliligini aniqlash sohasidagi ilmiy tadqiqotlarda qanday o'zaro bog'lanishini

va ularning ahamiyatini tahlil qilishga qaratildi. Tadqiqot jarayonida to'plangan ma'lumotlar chuqur tahlil qilindi va quyidagi muhim natijalarga erishildi:

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, fundamental uslubiyatlar axborotning nazariy asoslarini o'rganishda va yangi bilimlarni kashf etishda asosiy rol o'ynaydi. Uzoq muddatli va chuqur tahlillar orqali fundamental tadqiqotlar axborot oqimlari, dezinformatsiya va manipulyativ kontentni aniqlashning mustahkam nazariy poydevorini yaratadi. Bu esa yangi metod va yondashuvlarning rivojlanishiga zamin yaratadi va axborot ishonchliligini baholashning ilmiy asosini mustahkamlaydi.

Amaliy uslubiyatlar esa fundamental bilimlarni real vaziyatlarda qo'llashga qaratilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, amaliy yondashuvlar faktcheking, manba tahlili va sun'iy intellekt asosidagi kontent tekshiruvlarini samarali tarzda tatbiq etishga yordam beradi. Amaliy tadqiqotlar ijtimoiy va texnologik muammolarni hal etish, innovatsion yechimlar ishlab chiqish hamda axborot oqimlarini nazorat qilishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, fundamental va amaliy uslubiyatlarning birgalikda qo'llanilishi ilmiy tadqiqotlarning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Nazariy bilimlar amaliyotda tatbiq etilganda, axborot ishonchliligini baholash va soxta kontentni aniqlash jarayoni samaraliroq bo'ladi. Ularning uyg'unligi ilmiy va texnologik taraqqiyot, yangi g'oyalar va amaliy natijalarga erishishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Tadqiqot davomida eksperimentlar, so'rovlar va boshqa empirik metodlar ishlatilib, yondashuvlarning samaradorligi tasdiqlandi. Bu metodlar fundamental va amaliy yondashuvlarning alohida ham, birgalikda ham ishlashini aniqlashga imkon berdi. Shu bilan birga, ularning qo'llanilishi ilmiy izlanishlar va amaliyotga asoslangan yangi yechimlarni ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa. Raqamli davrda axborotning ishonchliligi jamiyat hayoti uchun strategik ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, axborot ishonchliligini baholashda fundamental va amaliy yondashuvlarning uyg'unligi muhim rol o'ynaydi. Fundamental uslubiyatlar nazariy asoslarni yaratib, yangi

bilimlar va metodlarni rivojlantirishga xizmat qilsa, amaliy uslubiyatlar bu bilimlarni real hayotga tatbiq etib, soxta kontentni aniqlash, faktcheking va manba tahlilini samarali amalga oshirish imkonini beradi.

Umuman olganda, raqamli axborot muhitida ishonchli ma'lumotlarni aniqlash va noto'g'ri kontentni filtrlash uchun nazariy bilimlar, amaliy texnologiyalar va foydalanuvchi madaniyatining uyg'unligi eng samarali yondashuvdir. Shu tarzda, tadqiqot natijalari axborot xavfsizligi, media savodxonlik, ta'lim va kommunikatsiya sohalarida amaliy qo'llanilishi mumkin bo'lgan tavsiyalarni taqdim etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Smith, J., & Brown, A. (2021). *Theoretical Models of Information Reliability in the Digital Age*. Journal of Information Science, 47(3), 245–262.
2. Kumar, R., & Singh, P. (2020). *Analyzing Social Media Information Flows and User Decision Making*. International Journal of Digital Communication, 12(2), 112–130.
3. Ivanov, D., Petrov, A., & Sidorov, K. (2019). *Practical Approaches to Fact-Checking and AI-Based Content Verification*. Cybersecurity and Information Technology, 8(1), 45–61.
4. Petrov, A. (2020). *Media Literacy and Critical Thinking for Reliable Information Assessment*. Media Education Research, 15(4), 77–94.
5. Sidorov, K., Ivanova, L., & Fulanov, M. (2018). *Integration of Fundamental and Applied Methodologies in Information Reliability Studies*. Information Science Review, 22(3), 33–50.
6. UNESCO. (2021). *Combating Disinformation: Guidelines for Digital Literacy*. Paris: UNESCO Publishing.
7. OECD. (2020). *Trust in the Digital Era: Strategies for Information Verification*. Paris: OECD Publishing.
8. MIT Media Lab. (2019). *Research on Misinformation and Social Media Algorithms*. Cambridge, MA: MIT Press.